

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ІЗМАЇЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ПЕДАГОГІЧНИЙ
КАФЕДРА МУЗИЧНОГО ТА ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВ

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Живопис

(назва навчальної дисципліни)

освітній ступінь молодший бакалавр
(назва освітнього ступеня)

галузь знань 01 Освіта / Педагогіка
(шифр і назва галузі знань)

спеціальність 014.12 Середня освіта (Образотворче мистецтво)
(спеціалізація) (код і назва спеціальності (предметної спеціальності або спеціалізації))

освітня програма «Середня освіта: образотворче мистецтво»
(назва освітньої програми)

тип дисципліни обов'язкова
(обов'язкова / вибіркова / факультативна)

ПОГОДЖЕНО:
Гарант освітньої програми

 Г.С.Паньків
(підпис, ініціали, прізвище)

РЕКОМЕНДОВАНО:
кафедрою музичного та образотворчого
мистецтв
протокол № 10 від 18.05.2020
Завідувач кафедри

 Ж.Є.Сироткіна
(підпис, ініціали, прізвище)

ЗАТВЕРДЖЕНО:
Голова ради з якості вищої освіти
педагогічного факультету

 Ю.І.Сич
(підпис, ініціали, прізвище)

Розробники програми:

Шишман Іван Іванович – заслужений художник
України, доцент кафедри музичного та образотворчого
мистецтв ІДГУ.

Пастир Іван Васильович – кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри музичного та образотворчого мистецтв
ІДГУ

Рецензенти програми:

Паньків Ганна Степанівна – кандидат
мистецтвознавства, доцент кафедри музичного та
образотворчого мистецтв ІДГУ.

1. ОПИС ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Розподіл годин за навчальним планом	
	Денна	Заочна
Кількість кредитів: 9		Лекції:
	10	6
Модулів: 3		Практичні заняття:
Загальна кількість годин: 270	114	18
Рік вивчення дисципліни за навчальним планом: 1,2		Лабораторні заняття:
Семестр: I, III, IV		Семінарські заняття:
Tижневе навантаження (год.):		Консультації:
- аудиторне:	4	
- самостійна робота:		Індивідуальні заняття:
Форма підсумкового контролю: екзамен		
Мова навчання: українська		Самостійна робота:
	142	246

1. МЕТА ДИСЦИПЛІНИ

Предметом вивчення навчальної дисципліни є живопис, як основна навчальна дисципліна в системі художньо-педагогічної освіти та естетичного виховання майбутніх вчителів образотворчого мистецтва в школі. Живопис як самостійний навчальний предмет має необмежені можливості для розвитку творчих здібностей студентів, для формування естетичного смаку та естетичних потреб, для набуття спеціальних вмінь та навичок образотворення..

Метою викладання навчальної дисципліни «Живопис» є професійна підготовка фахівця з високим рівнем художньої майстерності і самостійного творчого вирішення завдань, сприяння розвитку образного і абстрактного мислення, оволодіння образотворчою грамотою, уdosконалення творчих здібностей студентів. Завдання курсу: навчити студентів основам професійного живопису в зображені предметів навколошнього середовища, рослинного і тваринного світу, людини; надати знання з основ теорії живопису, особливостей його художньої мови, навчити практичних вмінь і навичок роботи в різних живописних техніках; вчити застосовувати здобуті знання, вміння та навички в галузі образотворчого мистецтва у вирішенні творчих, навчально-виховних завдань.

Міждисциплінарні зв’язки: проблематика курсу пов’язана з дисциплінами «Рисунок», «Композиція», «Історія мистецтв», «Пластична анатомія», «Кольорознавство».

Вся навчальна робота з живопису нерозривно пов’язана з практичним вивченням основ кольорознавства, основ пластичної анатомії та закономірностей тепло-холодного трактування розподілу світлотіні на об’ємній формі. Заняття з живопису проводяться в поєднанні з роботою по композиції. Заняття живописом неможливе без вміння грамотно малювати. Важливе значення має вивчення класичної художньої спадщини на заняттях з історії мистецтва та вивчення методичної літератури по рисунку та живопису.

2. ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

Вивчення навчальної дисципліни передбачає формування та розвиток у студентів компетентностей та програмних результатів навчання відповідно до освітньої програми 014.12 Середня освіта. Образотворче мистецтво.

Інформація про компетентності та програмні результати навчання за дисципліною

Шифр	Назва
Загальні компетентності (ЗК)	
ЗК 3	Здатність читися і оволодівати сучасними знаннями.
ЗК 4	Уміння працювати самостійно.
ЗК 5	Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях
ЗК 9	Здатність до логічного, абстрактного та нестандартного мислення, до застосування методів аналізу, синтезу, пошуку нових ідей
Спеціальні (фахові, предметні) компетентності (СК)	
СК 4	Здатність виховувати в учнів любов і потребу в праці, усвідомленого та творчого ставлення до неї, вироблення прагнення й уміння постійно вдосконалювати свою професійну майстерність
СК 8	Знання основних понять теорії образотворчого мистецтва, усвідомлення теоретичних основ образотворчої грамоти на рівні, необхідному для сприймання та оцінки художнього образу.
СК 9	Володіння образотворчою грамотою засобами художньої виразності й технологічними прийомами створення художніх об'єктів на рівні, необхідному для сприймання, оцінки та створення художнього образу.
СК 12	Здатність здійснювати творчу, художньо-педагогічну, культурно-просвітницьку, організаторську та художньо-естетичну діяльність, спрямовану на духовний культурний розвиток особистості та суспільства загалом.
Програмні результати навчання (ПРН)	
ПРН 4.	Здатність оперувати базовими категоріями та поняттями спеціальності, застосовувати міжпредметні зв'язки та інтеграцію змісту мистецької освітньої галузі під час підготовки та проведення навчальних занять з образотворчого мистецтва.
ПРН 6.	Знати, розуміти і реалізовувати теоретичні й методичні засади навчання образотворчого мистецтва, художніх технологій у закладах освіти для забезпечення формування в учнів основ образотворчості.
ПРН 11	Знати основні поняття теорії образотворчого мистецтва; усвідомлювати основи образотворчої грамоти, виражальні засоби, техніки, матеріали та основи технології графіки, живопису, скульптури, прикладного мистецтва на рівні, необхідному для сприймання, оцінки та створення художнього образу.
ПРН 13	Демонструвати вільне володіння прийомами лінійного, конструктивного, тонового, силуетного, живописного, об'ємно-пластичного зображення, засобами художньої виразності (колір, малюнок, світлотінь, виразність фактури та силуету, композиція), що дозволяє передавати на площині кольорове багатство, об'ємність предметів, якісну матеріальну різноманітність, простір, глибину кольорово-повітряного середовища
ПРН 16	Здатність креативно мислити, розвивати асоціативно-образне мислення, фантазію, уяву, спостережливість, зорову пам'ять, художній смак; розвивати сприйняття кольору та форми в художньо-творчій діяльності.
ПРН 17	Здатність до творчого пошуку й реалізації нових ідей, до самопрезентації та

	представлення результатів своєї професійної діяльності, зокрема засобами цифрових технологій
--	--

Матриця відповідності компетентностей результатам навчання за дисципліною

Шифр компетентності	Результати навчання			
	Знання	Уміння/навички	Комунікація	Відповідальність і автономія
ЗК 3	ПРН 4,6,11	ПРН 4,6,13,16,17		
ЗК 4	ПРН 11	ПРН 4,6,13		ПРН 16,17
ЗК 5.		ПРН 4,6,11,13,16,17		ПРН 16
ЗК 9.	ПРН 6,11,	ПРН 4,6	ПРН 4	ПРН 16
СК 4	ПРН 11	ПРН 6	ПРН 16,17	
СК 8	ПРН 4,6,11	ПРН 13		ПРН 16
СК 9	ПРН 4,6,11	ПРН 6,11,13,16,17		ПРН 17
СК 12	ПРН 4,6	ПРН 4,6,11,13,16,17		

3. ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ДИСЦИПЛІНИ

№ з/п	Назви модулів / тем	Кількість годин (денна форма навчання)				Кількість годин (заочна форма навчання)			
		Аудиторні	Лекції	Практичні	Самостійна робота	Аудиторні	Лекції	Практичні	Самостійна робота
1	1.1. Вступ. Живопис, його види та засоби виразності.	4	2	2	4				6
2	2. Натюрморт, як один із жанрів живопису Методика роботи над групою предметів складної форми.	4	2	2	4	2	2		6
4	2.2. Виконання натюрморту з трьох нескладних за формою предметів побуту (нюансне поєднання кольорів)	8		8	6				14
5	2.3. Виконання натюрморту з трьох предметів (контраст кольорів)	12		12	8	4		4	14
6	2.4. Складний натюрморт з передачею фактури предметів	12		12	10	4		4	26

7	3.1. Натюрморт з нескладних за формою предметів в інтер'єрі	12		12	6				16
9	4.2. Зображення птахів та тварин (опудала, живі тварини)	2		2	10				18
10	2.5. Зображення складного натюрморту з різних за фактурою предметів (екзамен).	6	2к	4	12	2		2	16
	4 кредити Разом I семестр:	60	<small>4+ 2к</small>	54	60	12	2	10	108
				120				120	
	2.1. Живописні етюди предметів домашнього вжитку	12		12	10				10
	4.1. Зображення рослин (кімнатні рослини, польові квіти,). Зображення природи.	2		2	6				14
11	3. Відтворення загального характеру і настрою художнього твору за допомогою кольорових поєднань.	4	2	2	2	4	2	2	10
12	3.2. Зображення простого натюрморту з різних за фактурою предметів (тематичний натюрморт).	6		6	8				12
13	5.1. Виконання серії етюдів портретів людей з натури. Зображення фігури людини.	8		8	8	2		2	12
14	3.3. Живописні етюди предметів домашнього вжитку Зображення драперії.				6				12
15	3.4. Зображення складного натюрморту з предметів, різних за формою, фактурою і тоном/тематичний натюрморт.	12	2	10	6	2		2	12
	3 кредити Разом III семестр:	44	4	40	46	8	2	6	82
				90				90	
16	5.Методика роботи над зображенням портрету людини	2	2		2	2	2		4
17	5.1. Виконання серії етюдів портретів людей з натури. Зображення фігури людини.				6				14
18	5.2. Жіночий портрет	8		8	8	2		2	12
19	5.3.Чоловічий портрет	8		8	8	2		2	12
20	5.4. Портрет натурника з плечовим поясом (екзамен)	4	2к	4	12				12
	2 кредити Разом IV семестр:	24	<small>2 + 2 к</small>	20	36	6	2	4	54
				60				60	

Разом:	128	10+6 к	114	142		6	18	246
9 кредитів			270			270		

4. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Зміст навчальної дисципліни за темами

Тема 1. Живопис як вид образотворчого мистецтва. Загальні методичні установки.

Колір як категорія є однією із навчальних проблем, яка опановується під час навчання образотворчого мистецтва. Розвиток кольорочутливості ока, уміння бачити багатство кольору в навколошньому світі, здатності до розпізнавання колірних станів середовища. Подолання стереотипних уявлень про колір, формування в учнів художньо-естетичного ставлення до навколошньої дійсності, потреби насолоджуватися красою природи і творами мистецтва, в практичній роботі вміння передавати різноманіття і виразність кольору в малюнках, пов'язаних із відображенням явищ навколошньої дійсності. Справжній колір предметів змінюється залежно від їхнього просторового положення, сили освітлення та навколошнього середовища за якістю, кольоровим тоном та насиченістю. Загальні основи кольорознавства. Поняття про спектр, кольорове коло. Хроматичні і ахроматичні кольори, додаткові та основні, теплі і холодні кольори. Осмислення емоційної виразності теплих і холодних кольорів. Характеристики кольорового тону, насиченості, ясності. Схеми гармонійних поєднань кольорів. Аналіз репродукції картин художників з холодним і теплим колоритом.

Живопис як вид образотворчого мистецтва. Види живопису, виражальні засоби. Матеріально-технічні засоби. Папір для живопису. Підготовка робочого місця для роботи фарбами. Види та особливості фарб. Робота пензлями. Мазок. Залежність форми мазка від форми волосся кисті, від густоти і способу нанесення фарби. Прийом нанесення тону: заливкою, відмиванням і «сухим пензлем». Особливості роботи аквареллю, гуашшю, олійними фарбами. Формування практичних навичок роботи з різними художніми матеріалами під час виконання вправ на розвиток відчуття кольору. Малювання з натури – один з основних видів навчально-творчої роботи.

Тема 2. Зображення предметів умовно-плоскої та об'ємної форми.

Методика кольорового вирішення предметів умовно-плоскої форми. Предмети зображення поділяються на умовно-плоскі, ті що зображуються фронтально та об'ємні, ті що відтворюються на площині. Порядок роботи акварельними фарбами. Прийоми роботи аквареллю (розтяжка кольору від темного до світлого по-сухому, накладання кольору на колір по-мокруму). Прийоми вливання одного кольору в інший по-мокруму в межах заданого контуру. Прийом послідовного покриття фарбою в два шари по сухому папері (прийом „відмивка”).

Формування практичних навичок самостійної організації місця та підготовки до уроку. Гуаш як художній засіб. Правила роботи з фарбами, палітрою та пензлями. Утворення кольорів, знайомство із: основними кольорами (тріада); похідними кольорами і правилами їх утворення; сімома кольорами спектру. Створення фону зображення. Заливки одним та декількома кольорами.

Натюрморт як жанр живопису. Основні принципи його побудови. Горизонталь і вертикаль. Симетрія й асиметрія. Фантазійний натюрморт. Методика кольорового вирішення предметів об'ємної форми. Формування об'єму предмета засобами кольору. Зміна основного

кольору об'ємного предмета від освітлення. Градації світлотіні в кольоровому вирішенні. Характеристики: відблиск, напівтінь, тінь, рефлекс, падаюча тінь. Колір предмета (в натурі) на переході від світла до тіні. Послідовність роботи аквареллю прийомом вливання кольору в колір в межах заданого контуру як на сухому, так і на мокрому папері.

Тема 3. Живопис предметів та оточуючого їх середовища.

Поняття «колорит». Колорит як обов'язковий компонент художньої форми. Залежність виду колорита від структури світла в картині, належної кольорової композиції, характеру самого кольору і його трактування, від характеру кольорових поєднань, від розміщення кольорових плям. Техніки живописного письма. Механічне змішування фарб, техніка роздільного мазка, оптичне змішування фарб.

Суб'єктивний фактор при оцінці дії кольору на особистість глядача. Види трактування кольору: локальною плямою; ускладнено багатством відтінків, градацій, які сприймаються як зміни кольору; «кроздрібнений» живопис, «однотонний» живопис. Методи і прийоми для аналізу колориту живописних творів (мистецтвознавча розповідь, бесіда, різні дидактичні ігри).

Відтворення загального характеру і настрою художнього твору за допомогою кольорових поєднань. Набуття власного почерку в процесі образотворчої діяльності. Застосування і поєднання різноманітних графічних, декоративних, живописних засобів (технік) для вираження власних ідей. Формування та розширення творчих інтересів.

Тема 4. Творчий пейзаж. Малювання природи з натури.

Пейзаж. Види пейзажу, їх характерні ознаки. Сприйняття та відтворення краси природи за допомогою художніх засобів. Горизонталь і вертикаль у зображені пейзажу, як просторово-організуючі складові. Зображення природи та її станів. Метод силуетно-пласкої організації площини. Малювання природи з натури. Послідовність роботи. Споглядання та вивчення форм, текстур і кольорів навколошнього світу. Етюди з натури живописними засобами (рослини, тварини, птахи, стани природи тощо). Замальовки з натури об'єктів, елементів рослинного та тваринного світу через спостереження форм та силуетів. Зображення навколошнього, предметного світу за уявою та власним відчуттям і сприйняттям. Вдосконалення навичок зображення симетричних та асиметричних предметів. Аналіз живописних творів.

Тема 5. Творчий портрет.

Портрет як жанр образотворчого мистецтва. Види портретів, їх характерні ознаки. Особливості побудови складних форм – портрету людини. Пропорції та канони в зображені обличчя людини. Особливості кольорових співвідношень складних постановок. Послідовність виконання роботи з портретування.. Техніки живопису – лесування, a la prima, живопис по зволоженому паперу. Малювання портрету людини та складових портрету (за зразками, за уявою, по пам'яті, з натури тощо). Відображення емоцій та настрою в портреті за допомогою художніх засобів.

5.2. Тематика практичних (лабораторних) занять.

№	Тема	Назва	Кількість годин
	Тема 1.	1.1. Вступ. Живопис, його види та засоби виразності.	2
2.	Тема 2	2. Натюрморт, як один із жанрів живопису Методика роботи над групою предметів (натюрморт).	2
3.		2.1. Виконання натюрморту з трьох нескладних за формою предметів побуту (нюансне поєднання кольорів)	12
4.		2.2. Виконання натюрморту з трьох предметів (контраст кольорів)	12
5.		2.3. Складний натюрморт з передачею фактури предметів	12
6.		3. Відтворення загального характеру і настрою художнього твору за допомогою кольорових поєднань.	2
7.	Тема 3	3.1. Натюрморт з нескладних за формою предметів у інтер'єрі	12
8.		3.2. Живописні етюди предметів домашнього вжитку	8
9.		3.3. Зображення простого натюрморту з різних за фактурою предметів.	6
10.		3.4. Зображення складного натюрморту з різних за фактурою предметів (екзамен).	4
11.		3.5. Зображення складного натюрморту з предметів, різних за формою, фактурою і тоном / тематичний натюрморт.	12
12.	Тема 4.	4.1. Зображення рослин (кімнатні рослини, польові квіти, натюрморти з квітами). Зображення природи.	4
13.		5.1. Виконання серії етюдів портретів людей з натури. Зображення фігури людини.	8
14.		5.2. Жіночий портрет	8
15.		5.3. Чоловічий портрет	8
		5.4. Портрет натурника з плечовим поясом (екзамен)	4
		Всього	116

5.3. Організація самостійної роботи студентів.

Загальний обсяг самостійної роботи з дисципліни «Живопис» становить 142 годин для денної форми навчання та 246 години для заочної форми навчання.

Завдання для самостійної роботи дублюють завдання робот в аудиторії (дивись завдання для практичної роботи). Успішне виконання завдань для самостійного виконання проявляє рівень засвоєння матеріалу, який було опрацьовано з викладачем в аудиторії.

Основні види самостійної роботи, які запропоновані студентам для засвоєння теоретичних знань з дисципліни:

- опрацювання лекційного матеріалу з конспектів лекцій, опрацювання теоретичних основ рисунка та методики викладання образотворчого мистецтва з довідкової літератури, підготовка презентацій;

- виконання короткочасних ескізів, етюдів з тем та завдань, що винесені на самостійне опрацювання
- виконання довготривалих живописних робіт – завдань (творчих робіт), що винесені на самостійне опрацювання
- підготовка до екзамену. Самостійне виконання екзаменаційної (практичної) роботи.
- втілення окремих завдань, що винесені на самостійне опрацювання (докладно розписано в силабусі);
- підготовка студентів до проведення поміжного (модульного) контролю та екзамену.

№ з/п	Вид роботи	Кількість годин очна/заочна	Форми звітності
1.	Опрацювання лекційного матеріалу. Підготовка до модульного контролю	8/16	Відповіді на питання модульного контролю-
2.	Виконання короткочасних замальовків завдань, що винесені на самостійне опрацювання	42/86	Замальовки, ескізи, підготовчий матеріал.
3.	Виконання довготривалих рисунків - завдань (творчих робіт), що винесені на самостійне опрацювання	56/104	Рисунки
4.	Підготовка до екзамену. Самостійне виконання екзаменаційної (практичної) роботи.	36/40	Екзаменаційна (практична) робота.
Разом		142 /246	

6. ФОРМИ ПОТОЧНОГО ТА ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

6.1. Форми поточного контролю: робота на практичних (лабораторних) заняттях., самостійна робота.

6.2. Форми проміжного контролю: модульна контрольна робота

6.3. Форми підсумкового контролю: кафедральний перегляд (екзамен)

6.4. Засоби діагностики результатів навчання: подаються в силабусі навчальної дисципліни.

6.5. Критерії оцінювання результатів навчання: подаються в силабусі навчальної дисципліни.

9. ІНСТРУМЕНТИ, ОБЛАДНАННЯ ТА ПРОГРАМНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ, ВИКОРИСТАННЯ ЯКИХ ПЕРЕДБАЧАЄ НАВЧАЛЬНА ДИСЦИПЛІНА

Лекційні заняття: ноутбук, проектор, веб-сервіс Google Classroom.

Практичні (лабораторні): художні матеріали (олівець, папір, ластик, фарби).

Мольберти в комплекті для роботи студентів з натури (стоячи і сидячи). Планшети заданого формату. Софіти для освітлення натурних постановок. Підставки різних конструкцій і розмірів для натурних постановок. Натюрмортний фонд: предмети і драпірування.

8. РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

8.1. Основні джерела

1. Антонович Є.А., Шпільчак В.А. Малюнок і живопис: Методичні рекомендації. – К., 1990. 273 с.
2. Глущук, С.С. Техніка станкового живопису (Текст) : Навч. Посіб./ С.С.Глущук ; переднє сл.: М.Стороженка, В.Прядка.- Вид. 2-е. – Київ; Ужгород : (б.в.), 2008.- 120 с.: іл..
3. Иоханнес Иттен. Искусство цвета. – Мн.: Попурри, 2001. — 128 с.: ил
4. Кириченко М.А. Кириченко І.М. Основи образотворчої грамоти. - К., «Вища школа», 2002.
5. Могилевцев В. Основы живописи / В. Могилевцев. – Спб. : Издательство Санкт-Петербургского государственного академического института живописи, скульптуры и архитектуры имени И. Е. Репина, 2014. – 96 с.
- https://dhshzima.irk.muzkult.ru/media/2020/04/08/1252103476/Osnovy_zhivopisi_compressed.pdf
6. Печенюк Таміла. Кольорознавство./Т.Печенюк – К.: ГраніТ, 2009. – 190 с.
7. Сланський, Б. Техніка живопису та реставрації (Текст) / Богуслав Сланський ; упорядкув., передм. та спецідагув. І.Дорофієнко ; кер. творчої групи Н.Прибега.- Київ : Мистецтво, 2009. – 304 с.: іл..
8. Туманов, І.М. Рисунок, живопис, скульптура (текст) : теоретико – методологічні основи комплексного навчання : навч. посіб./ І.М.Туманов. – Львів : Аверс, 2010 . – 496 с. : іл..
9. Шпак, В.О. Основи живопису. Акварель (Текст) : навч. Посіб./ Василь Шпак ; М-во освіти і науки України, КДІДПМД ім. М.Бойчука.- Київ : (б.в.), 2013 . – 256 с.: іл..

8.2. Допоміжні джерела

10. Зайцев А. Наука о цвете и живопись.- М.: Искусство, 1986. – 158 с.
11. Киплик Д.И. Техника живописи. – М.: ЗАО «Сварог и К», 1998. – 503с.
12. Матеріали і техніка олійного живопису : навч. посібник / укладач : О. Я.Музика. – Умань : ВПЦ «Візаві», 2013. – 114 с.
13. Коновець С.В. Підготовка вчителя образотворчого мистецтва: метод. посібник. – Рівне, 2002. – 75 с
14. Техніка і технологія олійного живопису : навч. посіб. / Т47 Уклад.: Е. В. Бєлкіна, О. І. Конопко. - К. : Київськ. ун-т імені Бориса Грінченка, 2010. - 92 с.
15. Сидorenko П.І., Бондаренко Г.О., Куц С.О. Анатомія та фізіологія людини: підручник. Київ: Кондор, 2015
16. Сотська Г., Шмельова Т. Словник мистецьких термінів. - Херсон: Видавництво «Стар», 2016.-52 с.

<https://lib.iitta.gov.ua/709237/1/%D0%A1%D0%BB%D0%BE%D0%B2%D0%BD%D0%BA%D0%BD%D0%BA%D0%85%D1%83%D0%B4%D0%BE%D0%B6%D0%BD%D1%96%D0%B9.pdf>

17. Унковский А.А. Живопись. Вопросы колорита. – М., 1980.
18. Федорук В. Освілення, як засіб художнього вирішення в живописі методичні вказівки до виконання програмних завдань з живопису для студентів усіх спеціальностей. – Львів : ЛНАМ, 2010. – 51 с.

8.3. Інформаційні ресурси

1. <http://pidruchniki.ws> / Бібліотека українських підручників
2. <http://www.nbuv.gov.ua/node/1540> – Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського
3. www.dnpb.gov.ua / Державна науково-педагогічна бібліотека України ім. В.О.Сухомлинського
4. <https://www.cuspu.edu.ua/ua/pro-biblioteku/novyny> / бібліотека ЦДПУ ім. В. Винниченка
5. <https://rukotvory.com.ua> – Рукотвори. Народне мистецтво онлайн